

Ocena programu „Rodzina 500 plus” po blisko roku od jego wprowadzenia

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2017 roku

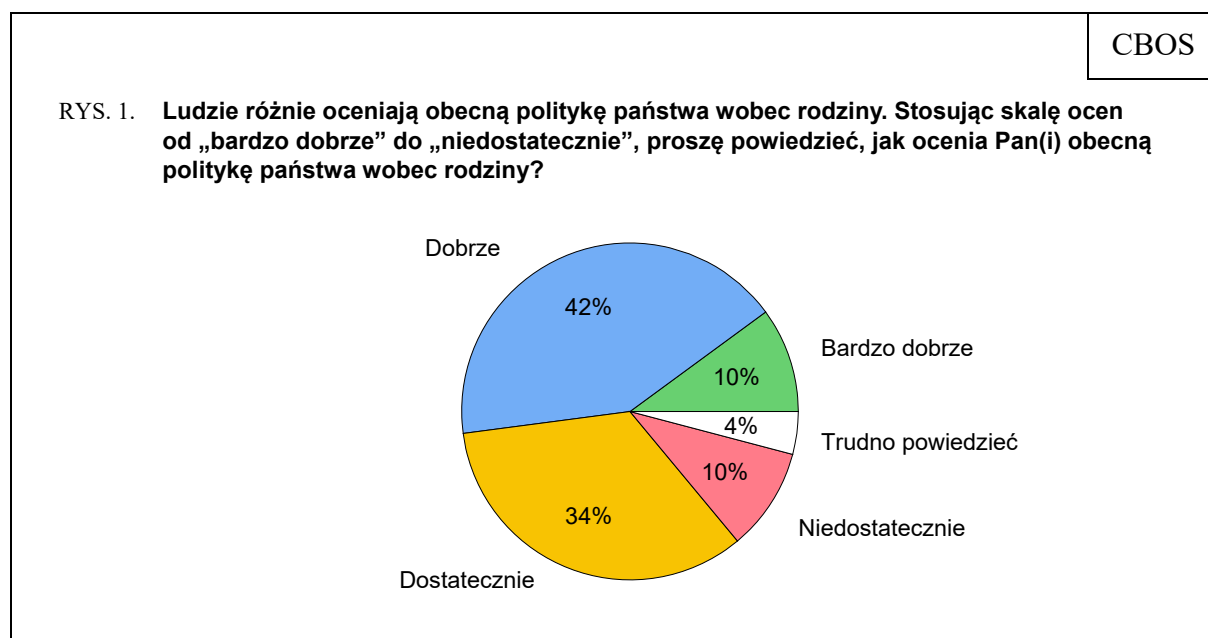
Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Po niemal roku funkcjonowania poparcie dla programu „Rodzina 500 plus” nieco się zmniejszyło i jest wyrażane w sposób mniej zdecydowany. Nadal jednak poziom jego akceptacji pozostaje bardzo wysoki (77%, przy 20% dezaprobaty).
- ▶ Wprowadzenie programu „Rodzina 500 plus” diametralnie zmieniło postrzeganie polityki państwa wobec rodziny. We wcześniejszych badaniach CBOS, realizowanych od 1996 do 2013 roku, działania państwa wobec rodziny oceniane były jako dostateczne lub nawet niedostateczne. Obecnie ponad połowa badanych (52%) dobrze (w tym co dziesiąty – bardzo dobrze) ocenia politykę państwa wobec rodziny.
- ▶ Po niemal roku funkcjonowania programu „Rodzina 500 plus” zwiększyły się nadzieje z nim związane. Zmniejszył się odsetek osób przewidujących, że program w ogóle nie przyniesie oczekiwanych skutków i nie wpłynie na wzrost dzietności (z 29% do 16%). Jednocześnie przybyło badanych spodziewających się, że program w istotnym stopniu przyczyni się do wzrostu urodzeń (z 16% do 24%). Nadal największa część ankietowanych (55%) wypowiada się na ten temat z ostrożnym optymizmem.
- ▶ Polacy najczęściej zauważają pozytywny wpływ programu „Rodzina 500 plus” na budżety gospodarstw domowych z dziećmi – możliwość swobodniejszego gospodarowania pieniędzmi przez rodziny otrzymujące świadczenie wychowawcze (ogółem 34% badanych deklaruje, że znają osobiście osoby, których to dotyczy, lub sami są w takiej sytuacji) oraz znaczącą poprawę sytuacji dzieci z ubogich rodzin (ogółem 28%).

Niemal rok temu, w kwietniu 2016 roku, wszedł w życie program „Rodzina 500 plus”, mający na celu zapewnienie finansowego wsparcia rodzinom wychowującym dzieci oraz zwiększenie dzietności w Polsce. Rodziny wychowujące dzieci do 18 roku życia otrzymują co miesiąc świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł na drugie i każde kolejne dziecko oraz na pierwsze dziecko, jeśli dochód rodziny nie przekracza 800 zł miesięcznie w przeliczeniu na osobę (lub 1200 zł w przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym).

OCENA POLITYKI PAŃSTWA WOBEC RODZIN

Wprowadzenie programu „Rodzina 500 plus” diametralnie zmieniło postrzeganie polityki państwa wobec rodziny. We wcześniejszych badaniach CBOS, realizowanych od 1996 do 2013 roku, działania państwa wobec rodziny oceniane były jako dostateczne lub nawet niedostateczne. Obecnie ponad połowa badanych (52%) dobrze (w tym co dziesiąty – bardzo dobrze) ocenia politykę państwa wobec rodziny¹.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (322) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 2–9 marca 2017 roku na liczącej 1020 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Ludzie różnie oceniają obecną politykę państwa wobec rodziny. Stosując skalę ocen od „bardzo dobrze” do „niedostatecznie”, proszę powiedzieć, jak ocenia Pan(i) obecną politykę państwa wobec rodziny?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	IX 1996	II 2000	II 2006	IV 2012	VII 2013	III 2017
	w procentach					
Dobrze lub bardzo dobrze	11	6	16	9	13	52
Dostatecznie	47	41	45	33	51	34
Niedostatecznie	35	46	31	51	32	10
Trudno powiedzieć	6	7	8	7	4	4
Średnia na skali od 2 do 5, na której 2 oznacza ocenę niedostateczną, a 5 – bardzo dobrą	2,8	2,6	2,9	2,6	2,8	3,5

Postrzeganie polityki państwa wobec rodziny zależy w głównej mierze od poglądów politycznych. Działania na rzecz rodziny podejmowane przez państwo doceniają przede wszystkim osoby deklarujące poglądy prawicowe (48% ocenia je dobrze, 23% – bardzo dobrze, a średnia ocen wynosi 3,9), z wyraźnie większą rezerwą przyjmują je badani identyfikujący się z lewicą (44% działania rządu uważa za dostateczne, 19% – za niedostateczne, a średnia ocen wynosi 3,2). Ponadto zadowoleniu z polityki państwa wobec rodziny sprzyja religijność – częsty udział w praktykach religijnych.

Opinie o polityce państwa wobec rodziny różnicuje także liczba dzieci do 18 roku życia i korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”. Lepiej niż przeciętnie działania rządu wobec rodziny oceniają osoby mające co najmniej dwójkę dzieci do 18 roku życia. Najbardziej zadowoleni są ci, którzy otrzymują świadczenie wychowawcze na co najmniej dwoje dzieci, najbardziej krytyczni – rodzice, którzy nie korzystają z programu „Rodzina 500 plus”.

Tabela 2

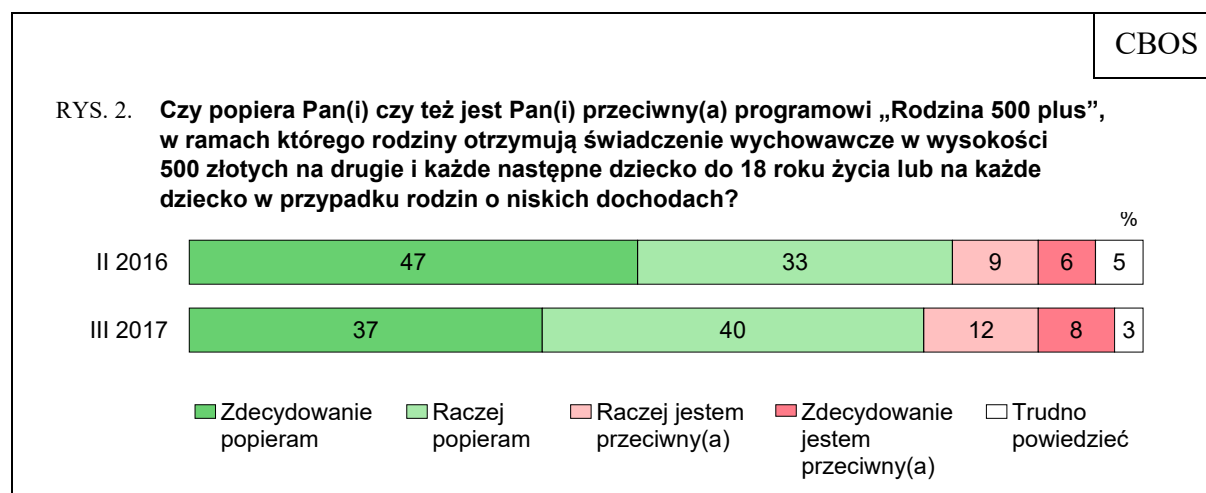
Liczba dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	Stosując skalę ocen od „bardzo dobrze” do „niedostatecznie”, proszę powiedzieć, jak ocenia Pan(i) obecną politykę państwa wobec rodziny?					
	Bardzo dobrze	Dobrze	Dostatecznie	Niedostatecznie	Trudno powiedzieć	Średnia na skali od 2 do 5
	w procentach					
0	10	41	35	9	5	3,5
1	7	39	38	14	2	3,4
2 i więcej	16	48	26	9	1	3,7

Tabela 3

Posiadanie pod opieką dzieci do 18 roku życia i korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”	Stosując skalę ocen od „bardzo dobrze” do „nieдостatecznie”, proszę powiedzieć, jak ocenia Pan(i) obecną politykę państwa wobec rodziny?					Średnia na skali od 2 do 5
	Bardzo dobrze	Dobrze	Dostatecznie	Niedostatecznie	Trudno powiedzieć	
	w procentach					
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	10	41	35	9	5	3,5
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	6	36	38	17	3	3,3
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	11	48	31	9	1	3,6
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	24	49	23	4	0	3,9

POPARCIE DLA PROGRAMU „RODZINA 500 PLUS”

W lutym 2016 roku, a więc na krótko przed wejściem w życie programu „Rodzina 500 plus”, wprowadzenie świadczenia wychowawczego popierało 80% badanych, a przeciwnych mu było 15% ankietowanych. Po niemal roku funkcjonowania programu poparcie dla programu nieco się zmniejszyło i jest wyrażane w sposób mniej zdecydowany. Nadal jednak poziom jego akceptacji pozostaje bardzo wysoki (77%, przy 20% dezaprobaty), a jego zwolennicy mają wyraźną przewagę we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych. Szczególnie często program „Rodzina 500 plus” popierają ludzie starsi, mieszkańcy wsi, osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, respondenci gorzej sytuowani. Z kolei stosunkowo dużo przeciwników tego sposobu finansowego wspierania rodzin z dziećmi jest wśród mieszkańców dużych miast, osób najlepiej wykształconych i sytuowanych.

W 2016 roku pytanie brzmiało: Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i) czy też jest Pan(i) przeciwny(a) wprowadzeniu świadczenia wychowawczego w wysokości 500 zł na drugie i każde następne dziecko do 18 roku życia lub na każde dziecko w przypadku rodzin o niskich dochodach?

Stosunek do programu „Rodzina 500 plus” różnicuje orientacja polityczna. Osoby deklarujące prawicowe poglądy polityczne popierają go w sposób bardziej jednoznaczny (ogółem 88%, w tym 51% zdecydowanie) niż badani identyfikujący się z lewicą (ogółem 63%, zdecydowanie – 21%). Akceptacji programu sprzyja także silna religijność: częsty udział w praktykach religijnych.

W elektoratach najczęściej i najsilniej program „Rodzina 500 plus” popierają zwolennicy partii rządzącej (97%, w tym zdecydowanie – 64%), najrzadziej i najslabiej – zdeklarowani wyborcy Nowoczesnej Ryszarda Petru (ogółem 50% i tylko 10% w sposób zdecydowany).

Stosunek do programu „Rodzina 500 plus” istotnie różnicuje też korzystanie z niego. Najbardziej jednoznacznie popierają go rodzice i opiekunowie, którzy otrzymują świadczenie wychowawcze na co najmniej dwoje dzieci. Mniej entuzjastycznie nastawieni do programu są rodzice, którzy nie otrzymują świadczenia, choć także wśród nich cieszy się on dużym poparciem.

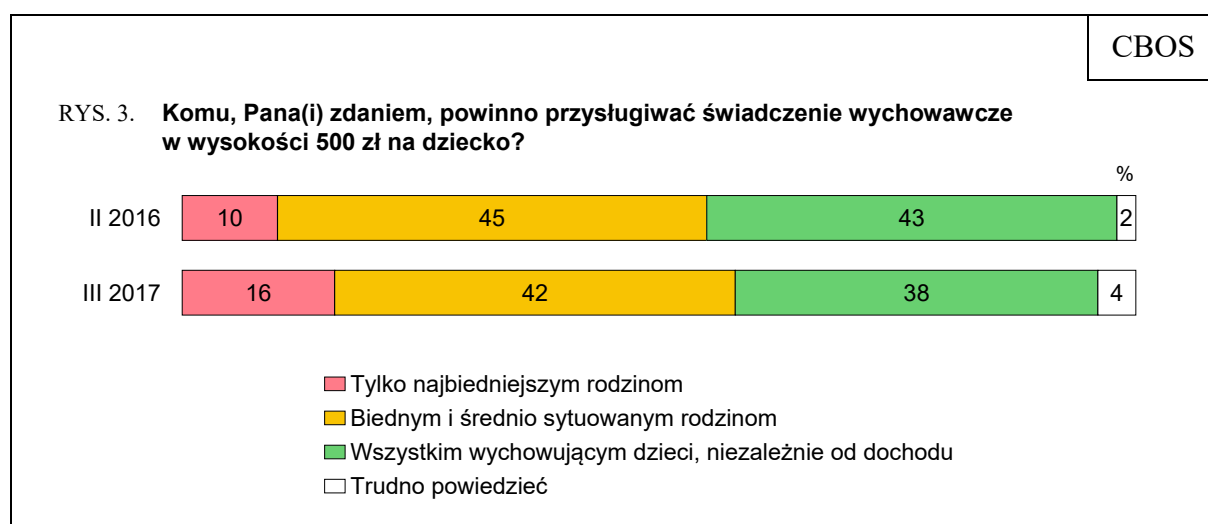
Tabela 4

Posiadanie pod opieką dzieci do 18 roku życia i korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”	Czy popiera Pan(i) czy też jest Pan(i) przeciwny(a) programowi „Rodzina 500 plus”, w ramach którego rodziny otrzymują świadczenie wychowawcze w wysokości 500 złotych na drugie i każde następne dziecko do 18 roku życia lub na każde dziecko w przypadku rodzin o niskich dochodach?				
	Zdecydowanie popieram	Raczej popieram	Raczej jestem przeciwny(a)	Zdecydowanie jestem przeciwny(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	35	41	12	9	3
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	29	37	18	13	3
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	41	45	10	3	1
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	71	26	0	3	0

POWSZECHNOŚĆ ŚWIADCZENIA

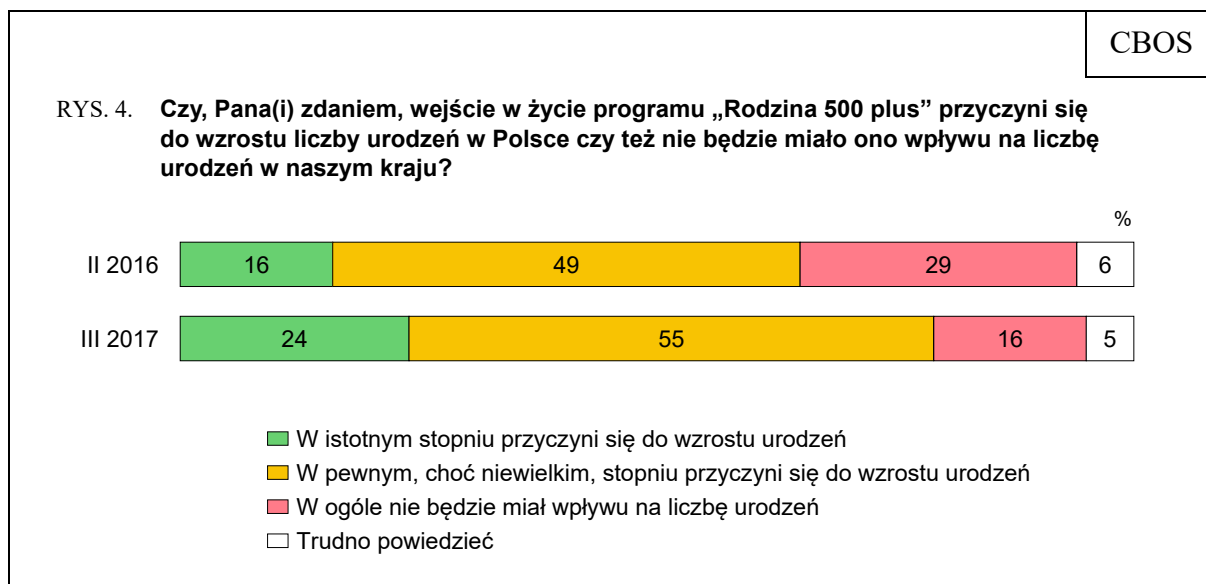
Jednym z rozwiązań dotyczących zasad wypłacania świadczeń wychowawczych budzących kontrowersje przed wprowadzeniem programu, a także obecnie, jest brak limitu dochodów uprawniających do ich pobierania (od drugiego dziecka). Powszechny charakter świadczenia jest obecnie akceptowany nieco rzadziej niż rok temu, przybyło natomiast osób stojących na stanowisku, że powinno ono być wypłacane jedynie rodzinom najbiedniejszym.

Niezależnie od tych zmian nadal największa grupa badanych (42%) uważa, że świadczenie wychowawcze powinno przysługiwać słabo i średnio sytuowanym rodzinom, a tylko niewiele mniej osób (38%) jest zdania, że powinno być ono wypłacane wszystkim wychowującym dzieci – niezależnie od dochodu.

PRONATALISTYCZNY EFEKT PROGRAMU

Przewidywania Polaków dotyczące pronatalistycznego efektu programu „Rodzina 500 plus” formułowane przed jego wejściem w życie były umiarkowanie optymistyczne. Spodziewano się najczęściej, że rządowy program przyczyni się do wzrostu urodzeń, ale tylko w niewielkim stopniu. Obecnie, po niemal roku funkcjonowania programu, nadzieje związane z jego wprowadzeniem zwiększyły się. Zmniejszył się odsetek osób przewidujących, że program w ogóle nie przyniesie oczekiwanych skutków i nie wpłynie na wzrost dzietności (z 29% do 16%), jednocześnie przybyło badanych spodziewających się, że program w istotnym stopniu przyczyni się wzrostu urodzeń (z 16% do 24%). Nadal największa część ankietowanych (55%) wypowiada się na ten temat z ostrożnym optymizmem.

Z analiz wynika, że przewidywania dotyczące pronatalistycznego efektu programu „Rodzina 500 plus” różnicuje przede wszystkim wiek. Znaczącego wzrostu liczby urodzeń za sprawą rządowego programu częściej niż przeciętnie spodziewają się młodszy respondenci, do 38 roku życia, przy czym częściej są to kobiety niż mężczyźni.

Tabela 5

Wiek i płeć	Czy, Pana(i) zdaniem, program „Rodzina 500 plus” przyczyni się do wzrostu liczby urodzeń w Polsce czy też nie będzie miał wpływu na liczbę urodzeń w naszym kraju?			
	W istotnym stopniu przyczyni się do wzrostu urodzeń	W pewnym, choć niewielkim, stopniu przyczyni się do wzrostu urodzeń	W ogóle nie będzie miał wpływu na liczbę urodzeń	Trudno powiedzieć
	w procentach			
38 lat i mniej, w tym:	31	55	12	2
– kobiety	35	57	7	1
– mężczyźni	28	53	18	1
więcej niż 39	21	55	18	6

Częściej niż przeciętnie w skuteczność programu „Rodzina 500 plus” skłonne są także wierzyć osoby najgorzej sytuowane – o miesięcznych dochodach *per capita* poniżej 650 zł – i najslabiej wykształcone.

POSTRZEGANIE SKUTKÓW PROGRAMU

Program „Rodzina 500 plus” i jego przewidywane skutki wywołały wiele dyskusji. Wskazywano na pozytywne i na możliwe negatywne konsekwencje jego wprowadzenia. Bez wątpienia i zgodnie z założeniami program przyczynia się do poprawy poziomu i jakości życia rodzin nim objętych. Pokazują to badania CBOS dotyczące sposobu korzystania z otrzymywanych pieniędzy przez beneficjentów programu „Rodzina 500 plus”² oraz inne sondaże CBOS, które wskazują na wzrost wyjazdów wakacyjnych dzieci w wieku szkolnym w 2016 roku³, a także na częstszy udział dzieci i młodzieży w dodatkowych płatnych zajęciach pozalekcyjnych⁴. W ocenie ekonomistów i zgodnie z rządowymi założeniami zwiększenie dochodów rodzin sprzyja wzrostowi konsumpcji i zwiększeniu dynamiki PKB. Jednocześnie jednak pojawiły się głosy, że – przy braku kontroli, na co przeznaczane są pieniądze z programu – rodziny mogą wydawać je niezgodnie z przeznaczeniem, np. na zakup alkoholu. Istotne obawy co do możliwych skutków programu dotyczyły i dotyczą jego wpływu na rynek pracy i ewentualnej dezaktywizacji zawodowej kobiet. Warto wspomnieć, że rodzice ankietowani przez CBOS kilka miesięcy po wprowadzeniu programu nie deklarowali rezygnacji lub chęci rezygnacji z pracy w związku z otrzymywanym świadczeniem wychowawczym, przeciwnie – mówili raczej o chęci podjęcia pracy⁵.

Innym sygnalizowanym przez ekonomistów ubocznym efektem programu może być wzrost szarej strefy. Wprowadzenie limitu dochodów uprawniających do otrzymywania świadczenia na pierwsze dziecko stanowi zachętę do ukrywania części zarobków (przekraczających ustawowy próg)⁶. Ponadto chęć spełnienia kryteriów umożliwiających otrzymanie świadczenia na pierwsze dziecko może nie sprzyjać formalizacji związków i zawieraniu małżeństw.

² Por. M. Feliksiak, A. Głowacki, „Korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”, w: M. Grabowska, M. Omyła-Rudzka, B. Roguska (red.), *Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej*, „Opinie i Diagnozy” nr 37, Warszawa 2017.

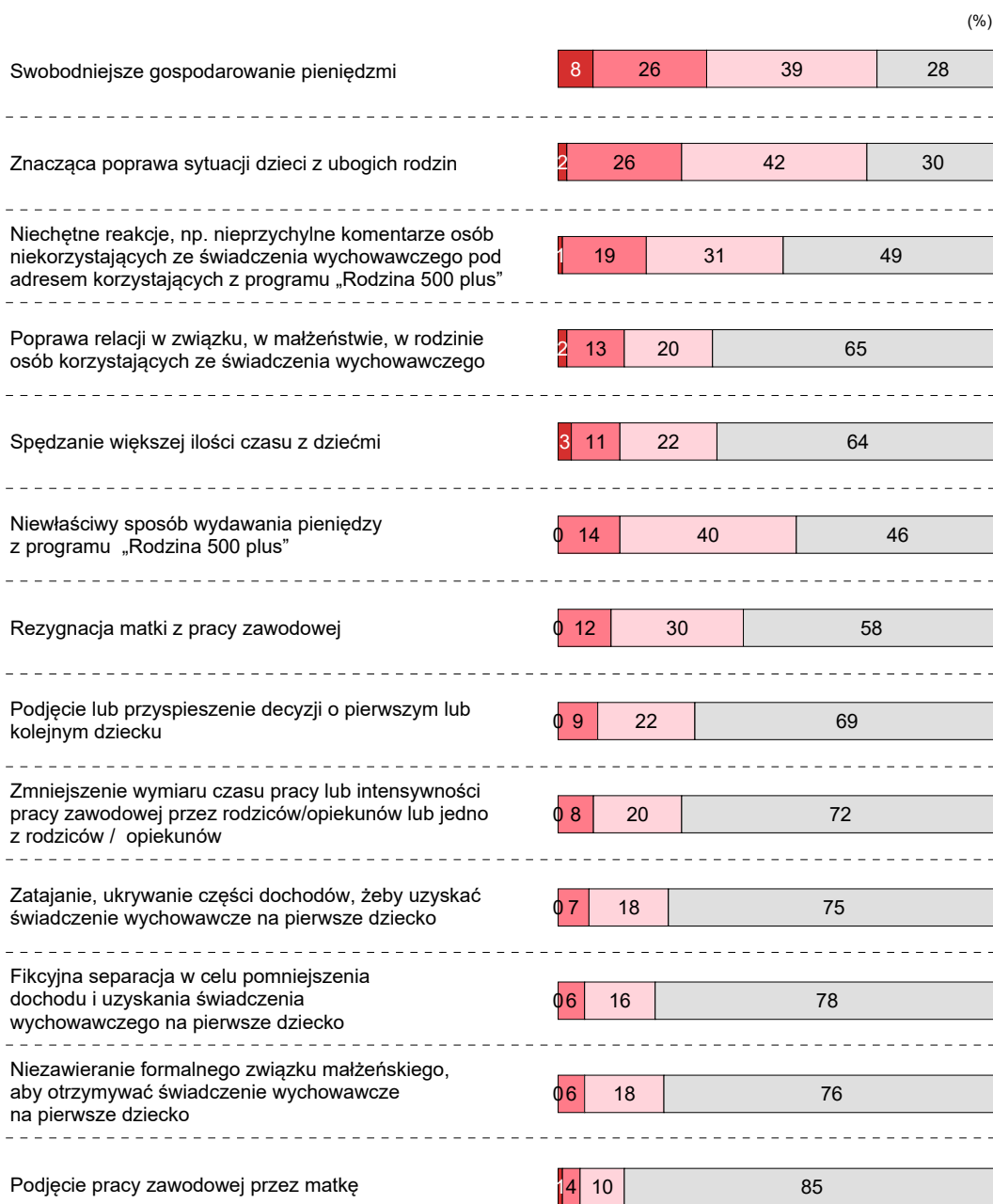
³ Por. komunikat CBOS „Wyjazdy wypoczynkowe i wakacyjna praca zarobkowa uczniów”, wrzesień 2016 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

⁴ Por. komunikat CBOS „Wydatki rodziców na edukację dzieci w roku szkolnym 2016/2017”, grudzień 2016 (oprac. B. Badora).

⁵ Por. M. Feliksiak, A. Głowacki, „Korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”, w: M. Grabowska, M. Omyła-Rudzka, B. Roguska (red.), *Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej*, „Opinie i Diagnozy” nr 37, Warszawa 2017.

⁶ Por. np. analizę FOR Program „Rodzina 500+” – niewielkie korzyści, wysokie koszty; dostępną na stronie: <https://for.org.pl/pl/a/3708,Analiza-FOR-162015-Program-Rodzina-500-niewielkie-korzysci-wysokie-koszty>

RYS. 5. **Czy zetknął(a) się Pan(i) z następującymi sytuacjami dotyczącymi rodzin otrzymujących świadczenie wychowawcze?**

- Tak, dotyczy to mnie osobiście i mojej rodziny
- Tak, zetknąłem(ęłam) się z takimi przypadkami / sytuacjami w rodzinach, które znam osobiście
- Tak, słyszałem(a)m, wiem o takich przypadkach (np. od znajomych, z mediów), ale nie zetknąłem(ęłam) się z takimi przypadkami / sytuacjami w rodzinach, które znam osobiście
- Nie, nie słyszałem(a)m o takich przypadkach / sytuacjach

Mimo dużego społecznego poparcia dla programu „Rodzina 500 plus”, widocznego w badaniach, program wzbudził wiele negatywnych emocji ze strony tych, którzy nie są beneficjentami programu, w tym także – a może nawet przede wszystkim – rodziców, którym nie przysługuje świadczenie i którzy często są przekonani, że zasady przyznawania świadczeń nie są sprawiedliwe⁷.

W naszym badaniu zapytaliśmy respondentów, z jakimi skutkami wprowadzenia programu zetknęli się w swoim środowisku – doświadczyli ich sami lub doświadczyły ich osoby, które znają osobiście. Zależało nam na tym, aby, na ile to możliwe, odróżnić kontakt np. z medialnymi doniesieniami na temat programu i jego rezultatów od sytuacji, z którymi respondent zetknął się osobiście. Mimo to deklaracje ankietowanych nie pokazują precyzyjnie skali badanych zjawisk (część osób zna osobiście wielu beneficjentów programu, inni natomiast mogą ich nie znać wcale; część wymienionych sytuacji może dotyczyć wielu znanych respondentowi osób i rodzin, inne – tylko jednej), ale postrzegane nasilenie każdego z nich.

Generalnie ankietowani w swoim otoczeniu częściej dostrzegają pozytywne niż negatywne skutki programu „Rodzina 500 plus”. Badani najczęściej zauważają pozytywny wpływ programu „Rodzina 500 plus” na budżety gospodarstw domowych z dziećmi – możliwość swobodniejszego gospodarowania pieniędzmi przez rodziny otrzymujące świadczenie wychowawcze (ogółem 34% badanych deklaruje, że znają osobiście osoby, których to dotyczy, lub sami są w takiej sytuacji) oraz znaczącą poprawę sytuacji dzieci z ubogich rodzin (ogółem 28%). Wśród względnie często obserwowanych skutków programu można wymienić poprawę relacji małżeńskich i rodzinnych (15%) oraz spędzanie większej ilości czasu z dziećmi (14% wskazań). Blisko co dziesiąty badany (9%) deklaruje, że wprowadzenie świadczenia wychowawczego wpłynęło na podjęcie lub przyspieszenie decyzji o pierwszym lub kolejnym dziecku przez znane mu osobiście osoby.

Wśród negatywnych zjawisk towarzyszących programowi najczęściej zauważane są niechętnie reakcje, z jakimi spotykają się beneficjenci programu „Rodzina 500 plus” – takie przypadki zna co piąty ankietowany.

Sporo osób (14%) deklaruje, że zna przypadki niewłaściwego wydawania pieniędzy z programu „Rodzina 500 plus”, przy czym ocena tego, co jest właściwym, a co niewłaściwym sposobem wydawania otrzymywanych pieniędzy, jest – oczywiście – subiektywna.

⁷ Por. B. Roguska „Opinie o programie „Rodzina 500 plus”, w: M. Grabowska, M. Omyła-Rudzka, B. Roguska (red), *Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej*, „Opinie i Diagnozy” nr 37, Warszawa 2017.

Z deklaracji badanych wynika, że wprowadzenie programu „Rodzina 500 plus” raczej zniechęca, niż zachęca do podejmowania pracy zawodowej przez kobiety, choć kierunek oddziaływania programu może być – jak się okazuje – różny. Ogółem 12% respondentów zetknęło się z przypadkami rezygnacji matki z pracy zawodowej, o ponad połowę mniej osób (5%) spotkało się z sytuacją, że dzięki pieniądзом z programu matka mogła podjąć pracę. Ponadto część osób (8%) deklaruje, że zna przypadki zmniejszenia wymiaru czasu pracy lub intensywności pracy zawodowej przez jedno lub oboje rodziców. Ogółem o mniejszym zaangażowaniu rodziców w pracę zawodową (zmniejszeniu intensywności pracy lub rezygnacji z pracy) mówi 14% badanych.

Łącznie 11% badanych wskazuje na przypadki pobierania świadczenia wychowawczego przez osoby nieuprawnione: 7% zna osoby, które ukrywają część dochodów, żeby uzyskać świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko, 6% zetknęło się z fikcyjnymi separacjami w celu pomniejszenia dochodu, 6% spotkało się z przypadkami niezawierania formalnego związku małżeńskiego, w celu uzyskania świadczenia na pierwsze dziecko.

Pozytywne skutki programu częściej niż przeciętnie dostrzegają w swoim otoczeniu, wśród znajomych sobie osób (lub w swoim gospodarstwie domowym) rodzice mający pod opieką co najmniej dwoje dzieci do 18 roku życia i generalnie beneficjenci programu „Rodzina 500 plus”, w tym szczególnie ci, którzy otrzymują świadczenia wychowawcze na co najmniej dwoje dzieci. Badani otrzymujący świadczenie wychowawcze na dzieci częściej zauważają przede wszystkim możliwość bardziej swobodnego gospodarowania pieniędzmi, znaczącą poprawę sytuacji dzieci z ubogich rodzin, poprawę relacji małżeńskich i rodzinnych oraz spędzanie większej ilości czasu z dziećmi. Częściej także deklarują, że wprowadzenie programu „Rodzina 500 plus” przyczyniło się do podjęcia lub przyspieszenia decyzji o pierwszym lub kolejnym dziecku przez znane im osobiście osoby. Beneficjenci programu nieco częściej niż niepobierający świadczenia zetknęli się również z przypadkami podjęcia pracy zawodowej przez matkę w związku z otrzymywanym świadczeniem.

Jednocześnie rodzice mający co najmniej dwójkę dzieci do 18 roku życia oraz otrzymujący świadczenia na co najmniej dwoje dzieci częściej niż przeciętnie deklarują, że oni sami lub ich znajomi zetknęli się z niechętnymi reakcjami, np. nieprzychylnymi komentarzami niekorzystających z programu.

Tabela 6

Posiadanie pod opieką dzieci do 18 roku życia i korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”	Odsetek deklarujących, że zetknęli się z poszczególnymi sytuacjami dotyczącymi rodzin otrzymujących świadczenie wychowawcze.	
	Dotyczą one ich osobiście i ich rodzin	Zetknęli się z takimi przypadkami / sytuacjami w rodzinach, które znają osobiście
Swobodniejsze gospodarowanie pieniędzmi		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	26
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	27
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	37	23
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	59	26
Znacząca poprawa sytuacji dzieci z ubogich rodzin		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	23
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	22
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	7	33
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	24	43
Niechętnie reakcje, np. nieprzychylnie komentarze osób niekorzystających ze świadczenia wychowawczego pod adresem korzystających z programu „Rodzina 500 plus”		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	17
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	24
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	3	26
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	16	14
Poprawa relacji w związku, w małżeństwie, w rodzinie osób korzystających ze świadczenia wychowawczego		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	12
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	7
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	8	17
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	17	20
Spędzanie większej ilości czasu z dziećmi		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	11
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	10
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	12	13
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	21	14
Niewłaściwy sposób wydawania pieniędzy z programu „Rodzina 500 plus”		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	13
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	18
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	0	19
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	0	10
Rezygnacja matki z pracy zawodowej		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	11
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	14
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	1	12
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	1	13

Tabela 6 cd.

Posiadanie pod opieką dzieci do 18 roku życia i korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”	Odsetek deklarujących, że zetknęli się z poszczególnymi sytuacjami dotyczącymi rodzin otrzymujących świadczenie wychowawcze.	
	Dotyczą one ich osobiście i ich rodzin	Zetknęli się z takimi przypadkami / sytuacjami w rodzinach, które znają osobiście
Podjęcie lub przyspieszenie decyzji o pierwszym lub kolejnym dziecku		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	7
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	7
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	0	14
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	1	20
Zmniejszenie wymiaru czasu pracy lub intensywności pracy zawodowej przez rodziców / opiekunów lub jedno z rodziców / opiekunów		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	7
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	8
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	1	10
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	1	9
Zatajanie, ukrywanie części dochodów, żeby uzyskać świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	6
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	6
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	0	12
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	0	6
Fikcyjna separacja w celu pomniejszenia dochodu i uzyskania świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	5
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	11
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	0	7
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	0	1
Niezawieranie formalnego związku małżeńskiego, aby otrzymywać świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	6
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	10
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	0	7
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	0	4
Podjęcie pracy zawodowej przez matkę		
Brak dzieci do 18 roku życia pozostających pod opieką respondenta	-	4
Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	-	2
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	2	5
Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	4	6

Pozytywne efekty programu „Rodzina 500 plus” częściej niż przeciętnie dostrzegają w swoim otoczeniu osoby najslabiej sytuowane: o miesięcznych dochodach *per capita* poniżej 650 zł. Nie tylko znacząco częściej niż przeciętnie wskazują one na poprawę sytuacji materialnej rodzin – beneficjentów programu (swobodniejsze gospodarowanie pieniędzmi, zmniejszenie ubóstwa wśród dzieci), ale także na poprawę relacji w rodzinie, spędzanie przez rodziców większej ilości czasu z dziećmi. Stosunkowo częściej niż przeciętnie deklarują także, iż zetknęli się z przypadkami podjęcia pracy zawodowej przez matkę w związku z otrzymywaniem świadczenia wychowawczego. Z ich deklaracji wynika, że z takimi sytuacjami spotykali się niewiele rzadziej (ogółem 14%), niż z przypadkami rezygnacji z pracy zawodowej przez matkę (16%).

Pozytywne skutki programu dla jakości życia rodzin (warunków materialnych oraz relacji rodzinnych) częściej niż przeciętnie obserwują także gospodynie domowe i osoby zajmujące się domem. Osoby te częściej niż przeciętnie zauważają również podejmowanie przez osoby ze swojego otoczenia decyzji prokreacyjnych.

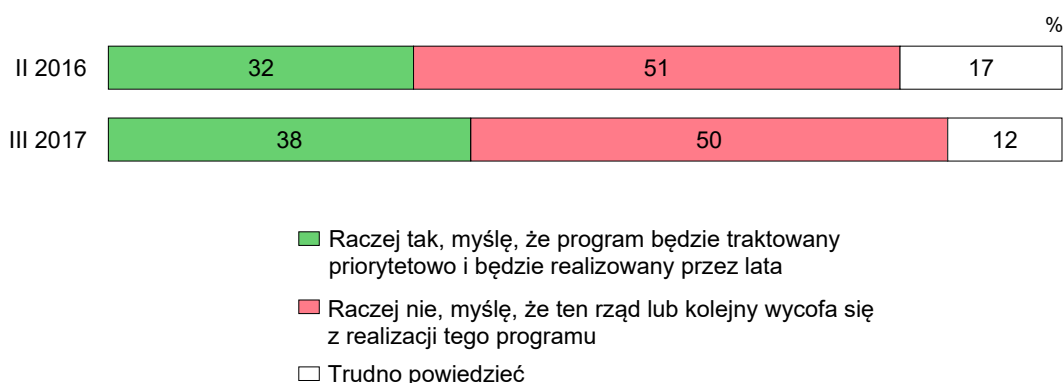
O poprawie jakości życia rodzin, a szczególnie relacji w rodzinie, oraz o podejmowaniu decyzji prokreacyjnych częściej niż przeciętnie mówią rolnicy. Jednocześnie rolnicy nieco częściej niż przeciętnie obserwują przypadki rezygnacji kobiet z pracy zawodowej oraz niewłaściwy sposób wydawania pieniędzy z programu „Rodzina 500 plus”.

Postrzeżenie skutków programu w swoim otoczeniu nie jest – jak się wydaje – wolne od uwarunkowań wynikających z orientacji politycznej. Nieco gorzej efekty programu skłonne są postrzegać osoby identyfikujące się z lewicą niż badani o przekonaniach prawicowych.

PERSPEKTYWICZNOŚĆ PROGRAMU

Wprowadzeniu w życie programu „Rodzina 500 plus” towarzyszyły wątpliwości, czy ma on szansę stać się elementem długofalowej polityki państwa wobec rodzin. W lutym 2016 roku tylko niespełna co trzeci badany przewidywał, że program będzie traktowany priorytetowo i realizowany przez lata. Po prawie roku od momentu wdrożenia programu „Rodzina 500 plus” przybyło (wzrost do 38%) osób przekonanych, że będzie on kontynuowany w przyszłości. Nadal jednak częstsze (50%) jest przeświadczenie, że ten lub kolejny rząd wycofa się z jego realizacji.

RYS. 6. Jak Pan(i) sądzi, czy w kolejnych latach będą pieniądze na realizację programu „Rodzina 500 plus”?

Opinie w tej kwestii różnicują przede wszystkim deklarowane poglądy polityczne. W kontynuowanie programu „Rodzina 500 plus” przez kolejne rządy wierzą przede wszystkim badani deklarujący prawicowe poglądy polityczne (61%). Wśród osób identyfikujących się z lewicą dominuje sceptycyzm (67%). Wątpliwości co do możliwości sfinansowania programu w kolejnych latach wyrażają również badani określający swoje poglądy polityczne jako centrowe (59%) oraz indyferentni politycznie (58%).

Częściej niż przeciętnie w priorytetowe traktowanie programu „Rodzina 500 plus” i jego kontynuację w kolejnych latach wierzą osoby najbardziej religijne – praktykujące kilka razy w tygodniu (47%), respondenci najślabiej sytuowani – o miesięcznych dochodach *per capita* do 650 zł (48%), a także rodzice, którzy otrzymują świadczenie wychowawcze na co najmniej dwoje dzieci (50%). Do najbardziej sceptycznych należą ludzie młodzi – do 24 roku życia (61% z nich sądzi, że w kolejnych latach zabraknie pieniędzy na realizację programu), a także rodzice, którzy nie otrzymują świadczenia wychowawczego na dziecko (61%).

Program „Rodzina 500 plus” skutecznie zmienił postrzeganie polityki państwa wobec rodziny. W latach ubiegłych działania państwa wobec rodziny oceniane były jako co najwyżej dostateczne, obecnie przeważają oceny dobre. Po blisko roku od wejścia w życie programu

popiera go zdecydowana większość polskiego społeczeństwa, najbardziej – beneficjenci programu otrzymujący świadczenie na dwoje lub więcej dzieci, znacząco mniej – rodzice nieotrzymujący świadczenia wychowawczego.

Polacy częściej dostrzegają pozytywne niż negatywne skutki realizacji programu „Rodzina 500 plus”. Najbardziej widoczne są jego efekty socjalne: możliwość swobodniejszego gospodarowania pieniędzmi przez rodziny otrzymujące świadczenie oraz znacząca poprawa sytuacji dzieci z ubogich rodzin.

Blisko co dziesiąty badany zauważa pronatalistyczny efekt programu, deklarując, że przyczynił się on do podjęcia lub przyspieszenia decyzji o pierwszym lub kolejnym dziecku przez osoby znane mu osobiście. Choć Polacy nie liczą na to, że program „Rodzina 500 plus” przyniesie spektakularny efekt, to jednak częściej niż rok temu wierzą, że przyczyni się on do wzrostu urodzeń w Polsce. W ciągu ostatniego roku przybyło także osób przekonanych, że program będzie traktowany priorytetowo i stanie się trwałym elementem systemu wspierania rodzin w Polsce.

Opracowała
Beata ROGUSKA